

C R O M O

Medkulturni čezmejni modul –
dopolnilo Evropskemu
jezikovnemu listovniku 15+

Ministero della Pubblica Istruzione
Direzione Generale per gli Affari
Internazionali dell'Istruzione Scolastica

bm:uk Bundesministerium für
Unterricht, Kunst und Kultur

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

CROMO: Medkulturni čezmejni modul – dopolnilo Evropskemu jezikovnemu listovniku 15+. Avstrija/Italija/Slovenija, 2007.

Uredniki: Österreichisches Sprachen-Kompetenz-Zentrum (Avstrija); Agenzia Scuola, ex I.R.R.E. Friuli Venezia Giulia (Italija); Zavod Republike Slovenije za šolstvo (Slovenija) po naročilu in s podporo Zveznega ministrstva za šolstvo, umetnost in kulturo (Avstrija), Ministrstva za javno šolstvo (Italija) ter Ministrstva za šolstvo in šport (Slovenija).

Besedila in urejanje: Anita Keiper, **Ferdinand Stefan** (Avstrija); Marilena Nalesso, **Luciano Mariani** (Italija), Mirko Zorman, **Sergio Crasnich** (Slovenija)

Medkulturno svetovanje: Rüdiger Teutsch (Interkulturelles Zentrum, Dunaj)

Svetovanje – naravni govorec: Volker Horn (Gradec, Avstrija)

Prevodi: Lucia Bartolotti (italijanščina), Volker Horn (nemščina), Sergio Crasnich, Katja Pavlič Škerjanc, Mirko Zorman (slovenščina)

Prelom in oblikovanje naslovnice: Fa. Stenner (Gradec, Avstrija)

Tisk: Digitales Kopierzentrum des BMUKK (Dunaj, Avstrija)

Iskrena zahvala vsem delovnim skupinam, šolam, učiteljem in dijakom, ki so z nami sodelovali v preteklih dveh letih, ki so radodarno prispevali svoje izkušnje, obravnavali in CROMO pilotsko preizkušali v osnutku ali kako drugače prispevali k tej publikaciji. Njihova imena najdete v dodatku.

Bralce želimo obvestiti, da je CROMO na voljo tudi v furlanščini, ki je eden od zgodovinskih manjšinskih jezikov v deželi Furlaniji Julijski krajini. To verzijo je mogoče prenesti s spletne strani www.irrefvg.org/it

© logo "European Language Portfolio": Svet Evrope

© besedila CROMO: Österreichisches Sprachen-Kompetenz-Zentrum (Avstrija); Agenzia Scuola, ex I.R.R.E. Friuli Venezia Giulia (Italija); Zavod Republike Slovenije za šolstvo (Slovenija)

Gradec/Trst/Ljubljana, 2007.

C R O M O

Medkulturni čezmejni modul –
dopolnilo Evropskemu
jezikovnemu listovniku 15+

Svet Evrope podpira medkulturne dejavnosti, kakršna je CROMO, katerih cilj je spodbujanje spoštovanja raznolikosti tako znotraj držav kot preko njihovih meja in cenjenja izkušenj ne le med ljudmi iz različnih držav temveč tudi izkušenj s posamezniki iz drugačnih kulturnih okolij v isti državi.

VSEBINA

Predgovor	3
Kaj je CROMO	5
Uvod	7
I. del: moje izkušnje ..	9
Prvi razdelek: Medkulturne izkušnje: nekatere podrobnosti in kasnejše razmišljanje	9
Drugi razdelek: Kontrolni seznam medkulturnih predmetnih področij	11
II. del: Kako se odzivamo	17
Prvi razdelek: Različne dežele, različne kulture: Kaj se ti zdi?	17
Drugi razdelek: Zavedanje jezika in komunikacije	22
Tretji razdelek: Komunikacijske strategije	26
III. del: Kaj se učimo ..	31
Dodatek	37

PREDGOVOR Z VIDIKA POLITIKE

Medsebojno povezovanje ljudi ob meji v skupnost je občutljiva in zahtevna naloga. Zavedanje komunikacije, odprtost, prenašanje nejasnosti, spoštovanje drugačnosti so samo nekatere od medkulturnih zmožnosti, ki so navadno potrebne v vsaki situaciji, v kateri se srečujejo različna ljudstva. A mejna območja so posebna. Ne le, da jih pogosto povezujejo skupni elementi zgodovine in jezika – ti isti elementi zgodovine in jezika so na osebne zgodovine ljudi, ki živijo v teh skupnostih, morda vplivali dramatično različno.

Ob razširitvi Evropske unije leta 2004 je Generalni direktorat za mednarodne odnose Ministrstva za šolstvo Republike Italije vzpostavil stik z ustreznimi državnimi oblastmi v Avstriji in Sloveniji, da bi ugotovili, ali bi bilo mogoče začeti skupno delo, ki bi bilo usmerjeno v izgradnjo skupnega sprejemanja in razumevanja v obmejnih regijah s pomočjo skupnega razvijanja potencialov učenja jezikov in medkulturnega dialoga v šolah. Iz tega je nastal projekt CROMO, katerega rezultati so predstavljeni na tem mestu. Lahko ga štejemo za tristransko udejanjenje idealov, ki so podlaga številnim politikam in pobudam Evropske unije, pa tudi Priporočila Sveta Evrope Rec(2005)3, ki je bilo sprejeto leto za tem. S pozivanjem k „ukrepom, ki lahko spodbujajo vključevanje sosedskih jezikov v ponudbo učenja jezikov v šolah“, je Priporočilo zabeležilo, da „v mnogih mejnih regijah raznovrstno čezmejno sodelovanje ovirajo jezikovne in kulturne razlike“ in potrdila, da so dobri sosedski odnosi temelj svobodnejše in bolj strpne Evrope, ključ k utrjevanju demokratične stabilnosti.“

Kot dveletni projekt, ki so ga financirale državne oblasti v Italiji, Avstriji in Sloveniji, je CROMO razvil dopolnilno orodje k Evropskemu jezikovnemu listovniku. Posebno pozornost posveča vrednotenju medkulturnih in medregijskih izkušenj ter metakognitivnim jezikovnim strategijam kot prvemu koraku v poslanstvu „premagovanja in prestopanja meja“, ki si ga je zastavil v tem kulturno zelo „občutljivem“ delu Evrope ob tem, ko pomaga pri procesih udejanjanja Evropskega jezikovnega listovnika v vseh treh državah. Modul naj bi pomagal pri izgradnji mostov med našimi obmejnimi skupnostmi v Furlaniji Julijski krajini (IT), na Koroškem (AT) in v Sloveniji in je v skupnih prizadevanjih združeval raziskovalce, strokovnjake in učitelje na teh območjih s prispevki iz Zavoda za raziskovanje v izobraževanju dežele Furlanije Julijske krajine (IRRE) v Trstu, Avstrijskega centra za jezikovne zmožnosti (ÖSZ) v Gradcu in Zavoda Republike Slovenije za šolstvo v Ljubljani (ZRSS) ter njegove enote v Kopru.

Leto 2008 bo evropsko leto medkulturnega dialoga. Ker smo prepričani, da se moramo tvorca politik eksplicitno ukvarjati z vedenjem, ukoreninjenim v kulturah, verjamemo, da bo pomoč učencem pri njihovem razmišljanju o medkulturnih in medregijskih izkušnjah našim državljanom Evrope hkrati pomagala odkrivati bogastvo raznolikih identitet v njih samih in pri njihovih sosedih, bodisi najbližjih ali bolj oddaljenih.

*Antonio Giunta La Spada, Generalni direktor
Generalnega direktorata za mednarodne zadeve
Ministrstvo za javno šolstvo, Italija*

*Anton Dobart, Vodja službe za splošno izobraževanje,
načrtovanje v izobraževanju in mednarodne zadeve v izobraževanju
Zvezno ministrstvo za izobraževanje, umetnost in kulturo
Avstrija*

*Viljana Lukas
Vodja službe za mednarodno sodelovanje in evropske zadeve
Ministrstvo za šolstvo in šport, Slovenija*

Rim, Dunaj, Ljubljana, marec 2007

CROMO SE PREDSTAVI

Ta Čezmejni modul k evropskim jezikovnim listovnikom (po angleškem naslovu Crossborder Module for European Language Portfolios kratko poimenovan z akronimom CROMO) je nastal, kjer se stikajo Avstrija, Italija in Slovenija, na kraju, kjer so medkulturna in jezikovna vprašanja del intelektualnega, političnega in vsakdanjega življenja že številnih generacij. Zasnoval, razvil in spisal ga je tim avtorjev, ki so doma na tem evropskem stičišču kultur.

CROMOv glavni namen je pomagati učencem pri „branju“ in razmišljanju o njihovih medkulturnih izkušnjah in odkrivati več njihovih pomenov, medtem ko se vse bolj zavedajo nekaterih širših vprašanj v zvezi s tem. Učencem pomaga krepiti njihov medkulturni in komunikacijski potencial. CROMO za ta namen medkulturna vprašanja povezuje z metakognicijo in na ta način krepi obe področji in oba pojma.

CROMOv namen

Kot orodje za delo v razredu je CROMO namenjen izboljšanju vrednosti obstoječih državnih listovniških gradiv, povezoval pa bo tudi šole, ki uporabljajo Evropski jezikovni listovnik. Njegov glavni namen je ponovno ovrednotiti medkulturne in medregionalne izkušnje in razviti jezikovne strategije ter kompetence tistih, ki se učijo jezikov.

Ker ima CROMO korenine v južni Avstriji, severovzhodni Italiji ter na severu in zahodu Slovenije, od tod prihaja tudi večina praktičnih primerov. Večino tu predstavljenih dejavnosti pa je mogoče koristno izpeljati tudi v drugih evropskih državah ali regijah EU, kjer se pojavljajo podobne (ali pa tudi čisto drugačne) obmejne situacije.

CROMO naj bi nudil fleksibilno podporo petnajstletnim in starejšim učencem v njihovih različnih potrebah po komunikaciji in v njihovih medkulturnih interesih.

CROMO – njegova struktura in vsebina

CROMO sestavljajo trije glavni deli, ki so razdeljeni v šest medsebojno povezanih razdelkov z vrsto učnih situacij. Razdelki se lahko uporabljajo ločeno in ob različnem času – na primer, ko učenci želijo dopolnjevati ali spreminjati svoje prejšnje izjave.

PRVI DEL

„Moje izkušnje ...“: raziskovanje medkulturnih vprašanj. Prvi del učencem predlaga opisovanje medkulturnih srečanj (pretežno njihovih lastnih neposrednih izkušenj) in razmišljanje o njih. Vsebuje dva razdelka:

Razdelek 1 vsebuje razpredelnico, ki učencem omogoča dokumentiranje njihovih specifičnih izkušenj ter razmišljanje o njih: obiskani kraji, stvari, ki so jih videli ali slišali, pa tudi njihovi odzivi, mnenja in misli.

Razdelek 2 prinaša seznam medkulturnih predmetnih področij kot pripomoček za razmišljanje. Ta naj bi učencem pomagal ozavestiti podobnosti in razlike med njihovo lastno kulturo in kulturo drugih.

DRUGI DEL

„Kako se odzivamo ...“: izboljšanje zavedanja. Drugi del naj učence vodi k razmišljanju o njihovih mnenjih in o uporabi jezika v medkulturnih izkušnjah. Sestavljajo ga trije razdelki:

Razdelek 1: vprašalnik o kulturnih zadevah, ki ponuja tudi nekaj vprašanj, ki so lahko izhodišče za razpravo pri pouku.

Razdelek 2: kontrolni seznam o jezikovnem in komunikacijskem zavedanju, ki naj učencem pomaga slediti, kako se razvijajo in spreminjajo njihovo znanje, prepričanja oz. stališča ter veščine oz. strategije, ko se srečujejo z novimi medkulturnimi izkušnjami.

Razdelek 3: podatkovna baza komunikacijskih strategij – nudi vrsto strategij, ki bi jih učenci morda želeli uporabiti za uspešnejše ustne komunikacije.

TRETJI DEL

„Kaj se učimo ...“: ocenjevanje rasti medkulturnih zmožnosti. Ta del naj bi učencem pomagal izboljšati zavedanje o različnih stopnjah njihovih medkulturnih zmožnosti s pomočjo samo-ocenjevanja.

Za vsako stopnjo je na voljo kontrolni seznam opisnikov od občutljivosti za kulturo in prepoznavanja razlik do spoštljivega sprejemanja in v nadaljevanju do empatije, cenjenja in možne integracije.

Kot tim piscev učbenika verjamemo, da je kompetentno medkulturno zavedanje stvar rasti posameznika in osebne rasti: ni je mogoče zares meriti in ocenjevati. Upamo pa, da bo CROMO uporaben kot pedagoško orodje pri pouku jezikov, zaradi katerega bodo tako učenci kot učitelji bolj dovtetni, bolj nagnjeni k razmišljanju in v medkulturnih situacijah zmožni boljše komunikacije.

UVOD

Preden se lotite dela v tej knjižici, imenovani CROMO, dovolite nekaj besed o razlogih, zakaj je taka kot je, in nekaj odstavkov o njenem namenu in ciljih.

Kot veste, je svet, v katerem živimo, danes mnogo bolj odprt kot je bil v preteklosti. Iz ene evropske države v drugo potujemo mnogo lažje kot kdaj prej in celo tam, kjer na ozemlju še vedno obstajajo fizične meje, lahko do različnih tipov informacij o drugih ljudeh in kulturah pridemo s preprostim klikom v brskalniku svojega osebnega računalnika ali tako, da vključimo televizor. V mnogih evropskih državah restavracije ponujajo mednarodne jedi in številne trgovine ponujajo blago z vseh štirih koncev zemeljske krogle.

Tudi načini življenja se lahko znatno razlikujejo znotraj ene in iste države ali mesta – v Evropi pravzaprav ne bo lahko najti dva, ki živita na popolnoma enak način ali bi imela popolnoma enak življenjski slog. Kako ljudje živijo, seveda ni odvisno samo od tega, v kateri državi živijo ali od jezika, ki ga govorijo. Med drugim je to odvisno od starosti, vere, poklica, interesov in želja. Najstniki se npr. oblačijo drugače kot odrasli in poslušajo drugačno glasbo; nekateri ne jedo mesa, drugi ga. Ljudje lahko pripadajo eni ali drugi veroizpovedi ali nobeni; nekateri se udeležujejo verskih obredov v cerkvi ali mošeji, drugi spet ne. Na ta način drug ob drugem žive ljudje z različnimi načini življenja in v eni in isti regiji ali mestu te kulturne razlike postajajo vse bolj opazne.

Za mnoge od nas tak razvoj ni nov, saj živimo v t.i. mejni regiji, kjer se srečujejo tri dežele. To pomeni, da na razmeroma majhnem območju lahko obiščemo dve drugi deželi z deloma enakim in deloma drugačnim načinom življenja. Že leta, če ne stoletja živimo kot sosede z možmi in ženami (ter seveda otroki), ki govorijo drugačen jezik. Pa vemo, kdo so prav zares naši najbližji sosedi?

Vemo kaj mislijo, kaj čutijo?

Dejavnosti, ki jih predlaga ta knjižica CROMO so zasnovane v pomoč vam (in drugim uporabnikom), da bi dobili vpogled v načine življenja – navade moških in žensk, mladih in starih v mejnih regijah Avstrije, Italije in Slovenije – v to, kaj nam je všeč in česa ne maramo.

Med ekskurzijami ali šolskimi izmenjavami, morda s katero od šol v omenjenih regijah, ste najbrž opazovali ljudi v obmejnih regijah; ko ste kolesarili ali hodili po vaseh in mestih ali kako drugače potovali po teh območjih, ste najbrž opazili, da so oblačila, ki jih ljudje nosijo, drugačna, ali da so nekatere njihove navade drugačne kot navade vaših sorodnikov in prijateljev. Morda ste kaj drugega opazili, ko ste gledali televizijo, dokumentarni film ali ko ste surfali po internetu, poslušali radio, se pogovarjali z različnimi ljudmi ali z njimi izmenjevali elektronsko pošto. Morda ste nekatere opažene razlike hitro sprejeli kot „normalne“; ali pa ste jih imeli za zanimive, prijetne, pravzaprav očarljive; druge spet ste morda pripisali „čudnosti“ ljudi in morda so ostali nenavadni, čudni, nerazumljivi.

Ko opazujemo življenje ljudi in njihove življenjske sloge, navadno primerjamo, kako živimo sami in potem sodimo druge in sklepamo, kakšno je njihovo življenje. Ne nek način je to seveda razumljivo, saj se lahko v tem razmišljanju zanašamo samo na svoje izkušnje. A bodimo previdni: naše stališče ni edino možno, zato je naše sklepanje lahko napačno.

Primeri nam to lahko pomagajo pojasniti: ljudje, ki živijo ob morju, morda mislijo, da je življenje v gorah ves čas prijetno in vznemirljivo, saj gore poznajo samo po svojih smučarskih ali planinskih počitnicah. Podobno morda ljudje, ki živijo v notranjosti ali med gorami, mislijo, da je življenje ob morju z obilo ribarjenja in vožnje s čolni v turističnih krajih podobno večnim počitnicam, a to seveda ni res.

Pogovori z drugimi, zbiranje informacij, razmišljanje in debatiranje o različnih vprašanjih, vse to so dejavnosti, ki pomagajo preprečevati napačne sodbe ali nesporazume in to v tako imenovani medkulturni komunikaciji, ko se srečujejo ljudje z različnimi jeziki, različnimi načini življenja in različnimi kulturami, niso prav redki. Ta knjižica CROMO ponuja vrsto dejavnosti kot dodatnih priložnosti za razmislek o različnih temah, ki imajo opravka z različnimi ljudmi, jeziki in kulturami.

Večino nalog lahko opravite tako, da razmišljate in pogledate nazaj na svoje medkulturne izkušnje, ki vključujejo jezike in kulture. Potrebujemo čas za to, da razmislimo, kaj nam vsaka nova izkušnja zares pomeni, na primer, česa smo se naučili o

- jezikih, ki smo jih uporabljali, in o kulturah, ki smo jih srečali?
- načinih, kako se lahko naučimo jezika in ga uporabljamo, skupaj s strategijami, ki jih uporabljamo za komunikacijske naloge?
- o tem, kakšne vrste učenec je vsak od nas: kaj pri meni kot učencu in uporabniku jezika res deluje?

Z razmišljanjem o svoji lastni neposredni izkušnji lahko postopoma dvignemo zavedanje o tem, za kaj gre pri uspešnem učenju jezikov in pri uspešnem medkulturnem srečevanju. Hkrati bo vsak od nas lahko izrisal svoj osebni profil – ko odkrivamo, kje smo močni in kje šibki, kako najbolje izkoristiti prvo in kako obvladati drugo.

Na naloge, ki so predlagane v nadaljevanju, je najbolje gledati kot na zaporedje ali še bolje kot na pokončno spiralo: vsaka izkušnja temelji na tem, kar se je zgodilo prej in na nek način vsaka omogoča, kar sledi. Ko ste na obisku v drugi državi, se morda znajdete v zelo podobni situaciji, kakršna se je zgodila že kdaj prej; vendar je vaš odziv lahko drugačen, saj veste o situaciji več ali pa se je spremenil vaš odnos glede ljudi ali navad.

Pravzaprav je to nepretrgan proces. Zato ne bodite nejevoljni, če boste v času svojega šolanja ali morda celo kasneje eno dejavnost morali opraviti več kot enkrat: najbrž boste opazili, da ste z leti spremenili svoje mišljenje o nekaterih zadevah, kar pomeni preprosto, da postajate vedno bolj medkulturno kompetentni.

Morda boste h gradivom v tej knjižici želeli dodati svoje misli ali stvari, ki ste jih opazili sami, nekaj o čemer ste razmišljali in je za vas pomembno, nekaj, o čemer ste v medkulturnih zadevah sami razmišljali. Vsa taka vaša lastna opažanja in predlogi bodo zelo dobrodošli. Kot pisci besedila in uredniki smo tudi sami uporabljali lastne izkušnje na tem področju, tudi mi si prizadevamo, da bi postali vse bolj medkulturno kompetentni. Vsak od nas je imel in bo, upamo, še imel mnoge enkratne medkulturne izkušnje: ta knjižica CROMO je dobro mesto za zbiranje, beleženje in razmišljanje o njih.

RAZDELEK 1: MEDKULTURNE IZKUŠNJE: ŠE NEKAJ PODROBNOSTI IN NEKAJ KASNEJŠIH MISLI

Opiši eno (kasneje več) svojih medkulturnih izkušenj tako, da izpolniš spodnjo razpredelnico. Pomisli, ali se lahko spomniš podrobnosti in razmisli o tem, kar si videl ali slišal, in o svojih odzivih – da bi od teh izkušenj imel koristi v smislu kulturnega učenja. Morda se boš k tem zapiskom želel vrniti še kdaj kasneje (morda čez nekaj mesecev ali čez leto dni), da bi videl ali so se katera tvojih občutij spremenila ali razvila.

Tu je nekaj bolj specifičnih namigov:

- To razpredelnico uporabi za pisanje in razmišljanje o medkulturnih izkušnjah, kot so razredni ali šolski obiski, izobraževalne izmenjave, počitniška potovanja, stiki po elektronski pošti, šolski projekti, športna tekmovanja, obiski sorodnikov ali prijateljev ...
- Morda boš nekatere dele želel izpolniti zelo podrobno, druge pa na kratko ali sploh ne, odvisno od opisane situacije ...
- Svoje zapiske lahko občasno tudi ponovno prebereš in razmisliš, ali morda želiš kaj dodati ali spremeniti.
- Za vsako izkušnjo, o kateri želiš poročati, uporabi novo razpredelnico; za to boš moral to stran najbrž fotokopirati, preden jo uporabiš.

Kratek opis:

Datum:

Kraj/dogodek:

Stvari, ki sem jih opazil:

Kakšen je bil tvoj prvi odziv?

(npr.: bil sem presenečen, negotov, zaskrbljen, zanimalo me je, zadovoljen, jezen, nejevoljen, bilo mi je nerodno ...)

Si o tem s kom govoril? Kaj so rekli?

(prijatelji, učitelji, družinski člani ...)

Si kasneje o tem poskušal izvedeti kaj več? Če da, kaj?

(v šoli, iz knjig, na internetu, v pogovoru z nekom ...)

Se je tvoje mnenje ali stališče do tega sčasoma spremenilo? Če da, kako?**Če bi bil danes v podobnem položaju, bi se odzval enako ali drugače? Kako? Zakaj?**

RAZDELEK 2: KONTROLNI SEZNAM MEDKULTURNIH TEM

Med svojimi medkulturnimi srečanji v treh mejnih področjih (Furlanija Julijska krajina/mejna področja Slovenije in Koroške) ste morda na več področjih opazili podobnosti in razlike med pokrajinami. S pomočjo spodnjega kontrolnega seznama lahko razmišljaš ne le o obiskih; morda želiš vključiti stvari, na katere si naletel preko interneta, v stikih po elektronski pošti, filmih, knjigah ali časopisih. Ti lahko nudijo zanimive kulturne teme, o katerih je mogoče govoriti ali jih analizirati.

Uporabi razpredelnico za beleženje področij življenja, ki si jih doživel, in pri vsakem označi, ali si naletel na *podobnosti* in/ali *razlike*. Dodaj svoje primere ali komentarje.

V zadnji razpredelnici („podobe treh pokrajin“), zabeleži, kako misliš, da drug drugega vidijo ljudje v Furlaniji Julijski krajini, v mejnih območjih Slovenije in Koroške.

Uporabi te razpredelnice vsakokrat, ko želiš zabeležiti, kaj si odkril novega.

K vsaki od svojih zabeležk dodaj datum, saj boš morda ugotovil, da se tvoje znanje ali pogledi o določenih vidikih morda sčasoma spreminjajo.

	Tema	<i>Enako (E), drugačno (D) ali ne vem (?)</i>	Primeri in komentarji
Zunanji izgled, besedna in nebesedna komunikacija	1. Način kako se ljudje oblačijo in tipična oblačila, ki jih nosijo ob posebnih priložnostih ali ob praznikih		
	2. Poznavanje mode – moški/ženske		
	3. Kako se mladi predstavljajo v javnosti (npr. način oblačenja; kako bi želeli, da jih vidijo drugi; način „vstopanja na javno prizorišče“)		
	4. Način, kako se ljudje pozdravljajo (npr. ali se rokujejo, objemajo, poljubljajo, ali se morda sploh ne dotikajo)		

	Tema	<i>Enako (E), drugačno (D) ali ne vem (?)</i>	Primeri in komentarji
Zunanji izgled, besedna in nebesedna komunikacija	5. Se uporablja „prosim“ in „hvala“ ali kako pogosto?		
	6. Glasnost in hitrost govorjenja med dvema ali v skupini		
	7. Način in tip jezika, ki ga govorijo mladi (v primerjavi z jezikom njihovih staršev ali starih staršev)		
Dom, družina in delovno življenje	8. Kako izgledajo hiše, vasi in mesta?		
	9. Navade ljudi doma (npr. nošenje copat, gledanje televizije, čas obedov, dnevne rutine ...)		
	10. Vloge posameznih družinskih članov in njihovi medsebojni odnosi (npr.: Je oče „glava družine“? Ali o vsem odločajo starši? Ali otroci sodelujejo pri odločitvah, ki se tičejo cele družine?)		
	11. Delovni čas, prazniki, odpiralni čas trgovin		
	12. Pomembnost počitniškega dela za mlade		
	13. Število žensk in moških zaposlenih v določenih poklicih (npr.: na policiji, v barih, na vlakih ...)		

	Tema	<i>Enako (E), drugačno (D) ali ne vem (?)</i>	Primeri in komentarji
Življenje v šoli	14. Tipi šole, prisotnost v šoli, trajanje šolanja		
	15. Šolske in razredne rutine (npr. kdaj se zjutraj začne pouk; odmori; kosilo [če je]; popoldanski pouk, če je)		
	16. Predmeti, ki se poučujejo		
	17. Odnosi med učitelji in dijaki (npr.: ali je med statusom učiteljev in dijakov opazna razlika? Ali učitelji dijake kličejo po imenu? Ali dijaki učitelje nagovarjajo po imenu?)		
	18. Kaj v šoli razumemo pod „disciplina“?		
	19. Kaj dijaki mislijo, da je uspešno šolanje ali dobra šola?		
	20. Izpiti in ocenjevanje (npr.: morda je v posamezni pokrajini med letom več izpitov; morda je drugačen način ocenjevanja; obstaja ustno ocenjevanje?)		
Življenje mladih	21. Pravila, ki se tičejo mladih (npr.: zakon o kajenju, uživanju alkohola, opravljanje vozniškega izpita, odhajanje od doma zvečer)		
	22. Idoli in vzorniki mladih		

	Tema	<i>Enako (E), drugačno (D) ali ne vem (?)</i>	Primeri in komentarji
Življenje mladih	23. Uporaba elektronskih medijev v primerjavi z neposredno komunikacijo v življenju mladih		
	24. Prosti čas mladih (npr. MP3 predvajalniki, kino, disko, računalniške igre, internet, šport)		
	25. Vzpostavljanje stikov z mladimi iz drugih krajev ali pokrajin (npr. izmenjava CDjev, pogovori o glasbenih slogih, pridobivanje informacij o pevcih zabavne glasbe ali skupinah od drugod)		
	26. Vloga narodne glasbe med odraslimi in pri mladini		
Jeziki naših sosedov	27. Njihov drugi jezik (včasih imenovan tudi „manjšinjski jezik“) ter njegova vloga v sedanjosti in preteklosti		
	28. Morebitna dvojezična besedila ali znaki na javnih krajih (število in tip cestnih oznak, informacij, obvestil)		
	29. Kako se odzivajo ljudje, ki ne govorijo drugega jezika, ko ga slišijo v javnosti?		
	30. Morebitne šole, kjer se drugi jezik uporablja pri pouku?		

	Tema	<i>Enako (E), drugačno (D) ali ne vem (?)</i>	Primeri in komentarji
Vidiki družbenega življenja	31. Koliko je prisoten občutek pripadanja skupnosti, skupini? (npr.: zbiranje v kinu ali na plaži, vloga političnih strank; vloga klubov in društev kot so prostovoljno gasilsko društvo ali krajevna godba na pihala)		
	32. Občutek za čas: (ali biti točen pomeni priti nekaj minut prej ali kasneje in ali to pomeni isto v vseh položajih? Kako dolgo traja v povprečju posamezen obed?)		

PODOBE TREH DEŽEL

	Primeri in komentarji
Ugotavljam, da imajo ljudje v moji pokrajini klišejske ali ustaljene predstave (nekatero prav čudne, druge popolnoma napačne) o „tipičnem“ življenju v drugih dveh pokrajinah.	
Ugotavljam, da imajo ljudje v drugih dveh pokrajinah klišejske ali ustaljene predstave (nekatero prav čudne, druge popolnoma napačne) o „tipičnem“ življenju v moji pokrajini.	
Jaz sam imam ustaljene predstave o tem, kakšno je „tipično“ življenje v drugih dveh pokrajinah.	

RAZDELEK 1: RAZLIČNI LJUDJE, RAZLIČNE KULTURE. KAJ SE TI ZDI?

V naslednjem vprašalniku te bomo prosili, da izraziš svoje mnenje o različnih temah, ki se nanašajo na razlike med ljudmi in kulturami. Za vsako vprašanje lahko izbereš eno ali več trditve in sicer tisto (ali tiste), ki so tvojim izkušnjam ali mnenjem najbližje.

Mogoče bodo nekatere trditve zate popolnoma resnične, sprejemljive in celo samoumevne, druge pa se ti bodo zdele pretirane, provokativne, nesprejemljive, popolnoma napačne... Vsekakor smo prepričani, da si se v svojem vsakdanjem življenju že večkrat srečal s takimi trditvami (v isti ali v podobni obliki, kot smo jih tu predstavili mi). Ko govorimo o drugih in drugačnih, v resnici vedno razmišljamo brez predsodkov ali stereotipov? Mogoče tudi mi (vsaj občasno), ne da bi dobro premislili ponovimo to, kar so nam povedali drugi (ljudje, politiki, mediji). In to samo zato, da bi si malce olajšali življenje in poenostavili stvari, ki so po navadi zelo zapletene.

S pomočjo tega vprašalnika boš lahko bolj pazljivo in kritično razmišljal o nekaterih temah, ki se neposredno nanašajo na medkulturne odnose. Prav zaradi tega je zelo pomembno, da si vzameš čas. Ni potrebno, da na vsa vprašanja odgovoriš naenkrat. Medkulturnim izkušnjam smo izpostavljeni skoraj vsak dan in to pomeni, da se tudi naša mnenja nenehno preoblikujejo. V tem smislu ti bo mogoče pomagalo, da si večkrat prebereš bodisi vprašanja bodisi že dane odgovore. Ugotovil boš, da so nekatera tvoja mnenja ostala nespremenjena, nekatera druga pa so se spremenila tako, da jim bo potrebno kaj dodati ali jih celo popolnoma spremeniti. Zelo koristno bo tudi, da se o nekaterih vprašanih pogovoriš z drugimi ljudmi (npr. s prijatelji, učitelji, starši).

Dobro bi bilo, da bi odgovore ne le označil, temveč k svojim odgovorom tudi dodal vsaj malo komentarja ali pojasnilo. Tako bo lažje primerjati tvoje odgovore z drugimi in se o njih pogovarjati v razredu.

PODOBNOSTI IN RAZLIKE

1. **Ne glede na to, kje živimo (na Koroškem, v Furlaniji Julijski krajini ali v Sloveniji) lahko ugotovimo, da imamo z ljudmi na drugi stran meje veliko skupnih stvari. Po tvojem mnenju ...**

smo dandanes vsi sprejeli načine razmišljanja in obnašanja, ki so tipični za moderno družbo.

vse kulture omogočajo zadovoljevanje človeških potreb, ki so po celem svetu enake.

Koroška, Furlanija Julijska krajina in Slovenija imajo veliko skupnih značilnosti zaradi tesnih preteklih in sedanjih stikov.

ena teh treh »kultur« je bila močnejša in in je imela več vpliva kot ostali dve.

Druga mnenja, opombe, pojasnila:

.....

.....

2. Norme in vrednote (npr. spolne vloge, družinska »pravila«, verske dogme itd.) se lahko v različnih družbah tudi močno razlikujejo. Po tvojem mnenju iz tega izhaja, da ...

- je komunikacija z ljudmi možna kljub tem razlikam v normah in vrednotah.
- z drugimi ljudmi moramo deliti iste norme in vrednote, drugače težko komuniciramo in lahko pride do konfliktov.
- razlike v normah in vrednotah so dejstvo, ki bi ga morali razumeti kljub temu, da nam to ni všeč.
- Druga mnenja, opombe, pojasnila:
-
-

3. Ko se srečujemo z kulturnimi razlikami, so lahko naši odzivi različni. Po tvojem mnenju ...

- bi morali biti strpni do teh razlik čeprav je to za nas kar težko.
- te razlike bi bilo potrebno odstraniti ali vsaj zmanjšati.
- te razlike bi morali sprejeti kot del življenja v sodobnih družbah.
- razlike lahko postanejo priložnost za razmišljanje in celo za spremembo naših stališč.
- Druga mnenja, opombe, pojasnila:
-
-

4. Koga si bi želeli spoznati? Po tvojem mnenju, bi večina od nas rajši izbrala ...

- nekoga, ki ima popolnoma drugačno kulturo, kot je naša.
- nekoga, ki pripada kulturi, ki je bolj drugačna kot podobna naši kulturi.
- nekoga, ki pripada kulturi, ki je bolj podobna naši kulturi kot drugačna od nje.
- nekoga, ki pripada podobni kulturi, kot je naša.
- Druga mnenja, opombe, pojasnila:
-
-

5. Ko spoznamo ljudi, ki živijo na drugi strani meje, lahko srečamo različne načine življenja (npr. oblačenje, prehrana, načini bivanja, glasba, športne dejavnosti, umetnost, prosti čas itd.). Po tvojem mnenju takšna izkušnja ...

nas lahko privede do tega, da bolj cenimo »dobre« značilnosti našega načina življenja.

nas lahko privede do zavesti, da so vsi načini življenja »dobri« in enakovredni.

nam ponudi možnost, da lahko izbiramo in se zares odločimo, kako bomo živeli.

nas spodbuja, da ohranjamo značilnosti posameznih »kultur«, ker je vsaka »kultura« nekaj enkratnega.

Druga mnenja, opombe, pojasnila:

.....

.....

STEREOTIPI

6. Izberi trditev (eno ali več), s katero se strinjaš. Stereotipi ...

- se pogosto uporabijo za ljudi, ki pripadajo različnim manjšinskim skupinam.
- se uporabijo za ljudi, ki jih poznamo slabo ali sploh ne, ne glede na pripadnost določeni skupini.
- ki smo jih uporabili za določene ljudi, vplivajo na naš način obnašanja do njih.
- ki smo jih uporabili za določene ljudi, ne vplivajo na naš način obnašanja do njih.
- Druga mnenja, opombe, pojasnila:
-
-

7. Zelo na splošno lahko bi rekli, da stereotype ...

- pogosteje uporabljajo pri nas kot na Koroškem (Avstriji) in v Furlaniji Julijski krajini.
- uporabljajo enakovredno pri nas, na Koroškem (Avstriji) in v Furlaniji Julijski krajini.
- pogosteje uporabljajo starejši kot mlajši.
- pogosteje uporabljajo nekatere družbene skupine.
- Druga mnenja, opombe, pojasnila:
-
-

8. Kaj bi še lahko rekli v zvezi z uporabo stereotipov, ko govorimo ali mislimo o ljudeh in njegovem načinu življenja?

	<i>vedno</i>	<i>pogosto</i>	<i>redko</i>	<i>nikoli</i>	<i>ne vem</i>
Ko govorimo ali mislimo o ljudeh, ki živijo v Sloveniji, stereotype uporabimo	☐	☐	☐	☐	☐
Ko govorimo ali mislimo o ljudeh, ki živijo na drugi strani meje, stereotype uporabimo	☐	☐	☐	☐	☐

USPEŠNO OBVLADOVANJE MEDKULTURNIH STIKOV

9. Spodaj navedena stališča ali vedenjski vzorci igrajo pomembno vlogo v uspešnem obvladovanju stikov z ljudmi, ki se od nas razlikujejo v eni ali več značilnosti – naj gre to za ljudi, ki pridejo iz druge strani meje ali za ljudi, ki živijo pri nas. V kakšni meri meniš, da jih obvladuješ?

	<i>To je zame ...</i>				
	<i>zelo težko</i>	<i>težko</i>	<i>lahko</i>	<i>zelo lahko</i>	<i>ne vem</i>
Spoštovati ljudi, ki so drugačni od mene (zaradi izgleda, oblačenja, jezika, kulture, vere itd.)	☐	☐	☐	☐	☐
Govoriti z ljudmi, ki nimajo istega jezika in iste kulture (npr. način življenja, norme, vrednote, zgodovina) kot jaz	☐	☐	☐	☐	☐
Razumeti počutje in čustva, ki jih izražajo ljudje drugih dežel	☐	☐	☐	☐	☐
Izogibati se vedenju, ki bi lahko v ljudeh iz drugih dežel povzročalo neugodje	☐	☐	☐	☐	☐
Govoriti z ljudmi iz drugih dežel kljub temu, da se zaradi nekaterih njegovih besed ali načinov obnašanja počutim neugodno	☐	☐	☐	☐	☐
Govoriti z ljudmi, ki ne sprejemajo nekaterih značilnosti naše kulture (npr. jezik, način življenja, norme, vrednote, zgodovina)	☐	☐	☐	☐	☐
Udobno se počutiti v drugi deželi zlasti v primeru, ko bi to povzročilo spremembe v mojih navadah in v mojem obnašanju, ali da ne bi mogel uporabiti svojega prvega jezika (za določen čas)	☐	☐	☐	☐	☐

RAZDELEK 2: ZAVEDANJE JEZIKA IN KOMUNIKACIJE

Ko napredujemo v učenju jezika, se bolje zavedamo tega, kako jeziki delujejo in kako se uporabljajo v komunikaciji. Zavedamo se, da med jeziki obstajajo tudi podobnosti, čeprav je vsak drugačen.

- V nemščini in italijanščini se npr. prav tako kot v slovenščini za nagovarjanje oseb uporabljajo različni zaimki: du/tu/ti (neformalno) in Sie/Lei/vi (bolj formalno). Angleščina pa ima, kot najbrž veš, za drugo osebo samo en zaimek.

Zaradi tega lahko spremenimo svoja stališča do jezikov.

- Tuj jezik se lahko sprva zdi nenaraven in „čuden“ – ampak potem se zavemo, da isto velja za tujce, ki se učijo našega jezika. To nam lahko pomaga spremeniti naše mišljenje o tem, kako „naraven“ ali „normalen“ naj bi bil naš jezik. Obstaja kak jezik, ki bi bil „boljši“ ali „bolj naraven“ od kakega drugega?

Nenazadnje, razvijamo nove veščine in strategije.

- Za primer: ko smo se začeli učiti angleščino, smo se najbrž vsi naučili enega osnovnega načina, kako nekaj ponudimo (npr.: „Would you like a biscuit?“), potem pa smo na lastna ušesa slišali, kaj angleško govoreči rečejo v taki situaciji („Want a biscuit?“ med prijatelji ali „Will you have a biscuit?“ v bolj formalnem kontekstu). Čez nekaj časa sami pričnemo uporabljati te nove izraze.

Na teh straneh lahko slediš temu, kako se razvijajo in spreminjajo tvoja *prepričanja*, *stališča* in *tvoje veščine ter strategije*, ko se izboljšuje in napreduje tvoje učenje jezika. Od časa do časa preberi spodaj navedeno in skušaj oceniti svojo stopnjo zavedanja. Za vsako navedbo obkljukaj ✓ ustrezen kvadrataček.

☐	☐	☐	☐	☐
<i>ne,</i> <i>še ne</i>		<i>da,</i> <i>a nisem</i> <i>prepričan</i>		<i>da,</i> <i>zagotovo</i>

Bodi iskren. Včasih bo lahko trajalo kar nekaj časa, preden boš lahko rekel „Da, to verjamem“ ali „To *znam* narediti!“ Zaradi tega tudi ni pametno izpolnjevati celotnega kontrolnega seznama v enem zamahu ali samo enkrat – raje se k njemu vračaj in vsakokrat izpolni še nekaj kvadratkov, da vidiš, kako se razvija tvoje zavedanje.

K primerom, ponujenim v vsaki navedbi, lahko dodaš še svoje. Uporabi za to predviden prazen prostor.

Nazadnje ne pozabi, da svoje zavedanje jezika in komunikacije razvijamo, ko gremo skozi nove medkulturne izkušnje. Ko uporabljaš CROMOV Prvi del, razdelek 1 (na str. 9) lahko beležiš tudi svoja odkritja o jeziku in komunikaciji in kako so se s časom spremenila tvoja stališča in tvoje veščine.

Področja zavedanja	Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ Globalna komunikacija se poslužuje številnih različnih jezikov</p> <p>■ Isti jezik se lahko uporablja v različnih deželah ...</p> <p><i>npr. angleščina v Veliki Britaniji in v Avstraliji, španščina v Španiji in v Argentini</i></p> <p>... in v isti deželi se lahko uporablja več jezikov</p> <p><i>npr. slovenščina, italijanščina in madžarščina v Sloveniji; nemščina in slovenščina na Koroškem, italijanščina, slovenščina, furlanščina in nemščina v Furlaniji Julijski krajini</i></p>	<p>■ Splača se učiti različnih jezikov, da bi s tem povečali priložnosti globalni komunikaciji.</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ ugotoviti, kako se naučiti novega jezika, kjer živim, če se ga moram ali želim naučiti.</p> <p><i>npr. jezikovne šole, tečaji preko interneta, televizijski programi, delovne ali prostočasne izkušnje v tujini</i></p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ jezik je hkrati <i>sistem</i> pravil in <i>orodje</i> komunikacije za njegove govorce</p>	<p>■ noben jezik ni boljši kot kak drugi – vsak je primeren za potrebe njegovih govorcev.</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ primerjati jezike, da bi odkril podobnosti in razlike.</p> <p>☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

Področja zavedanja	Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ jezik je mogoče analizirati z različnih vidikov</p> <p><i>npr. fonološkega (izgovorjava, poudarek, intonacija), leksikalnega (besede in njihov pomen), sintaktičnega (kako se tvorijo fraze in stavki, tj. njihova „slovnica“)</i></p>	<p>■ koristno je analizirati jezik z različnih vidikov, da bi odkrili „kako deluje“</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ prepoznati in opisati značilnosti jezika, ki sem se ga učil ali se ga trenutno učim</p> <p><i>npr. glasove, oblike besed, slovnična pravila</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p> <p>■ iz več praktičnih primerov izpeljati „pravilo“</p> <p><i>npr. oblikovati hipotezo o tem, kako se členi uporabljajo (ali ne uporabljajo) v angleščini, ali sklepati o besednem redu v nemščini z opazovanjem primerov v besedilih</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p> <p>■ uporabljati priročnike kot so slovarji in slovnice za preverjanje značilnosti jezika</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ različni jeziki za izražanje istega pomena porabijo različno število besed in besedni red je lahko različen</p> <p><i>npr. italijansko codice della strada = nemško Straßenverkehrsordnung; italijansko Non ho soldi, perciò non posso andare al cinema = nemško ich habe kein Geld, deshalb kann ich nicht ins Kino gehen = slovensko: Nimam denarja, zato ne morem v kino.</i></p>	<p>■ ima vsak jezik svoja lastna pravila, ki so njegovim govorcem enako „naravna“ in „očitna“, kot so meni pravila mojega jezika.</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ prepoznati in opisati značilnosti tujega jezika z uporabo kategorij, ki so drugačne od tistih, ki jih uporabljam v svojem jeziku.</p> <p><i>npr. trije spoli v nemščini in slovenščini namesto dveh v italijanščini.</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

Področja zavedanja	Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ jeziki so na nek način podobni in na drug način različni</p> <p><i>npr. zloženke v nemščini in v angleščini: Taschenrechner = pocket calculator</i></p>	<p>■ poiskati je treba pomen, ki presega površinski „izgled“ besed</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>	<p>■ uporabiti podobnosti med jeziki, tako v obliki besed kot v slovničnih pravilih, da bi sklepal o pomenih</p> <p><i>npr. angleško brother, nemško Bruder, slovensko brat; francosko fenêtre, nemško Fenster, italijansko finestra</i></p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p> <p>■ opaziti „lažne prijatelje“, tj. besede in fraze, ki so po obliki podobne a različne v pomenu</p> <p><i>npr. angleško starši = italijansko genitori (ne parenti); slovensko kompas = italijansko bussola (ne compasso); slovensko štipendija = italijansko borsa di studio (ne stipendio)</i></p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>
<p>■ komunikacije se ne zanašajo samo na besedno izražanje, temveč uporabljajo tudi nebesedna sredstva</p> <p><i>npr. gibe, izraz obraza, očesni stik</i></p> <p>■ ista nebesedna komunikacija lahko v različnih kulturah izraža različne pomene</p> <p><i>npr. kimanje z glavo ne pomeni vedno „Da“!</i></p>	<p>■ se je koristno naučiti tudi nebesedne znake, ko se učimo jezika.</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>	<p>■ prepoznati pomene, ki jih v tuji kulturi prenašajo nebesedni znaki</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p> <p>■ uporabljati nebesedno komunikacijo na primeren način, morda za nadomeščanje pomanjkanja nekaterih besednih sporočil, ki jih še ne obvladam</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>

RAZDELEK 3: KOMUNIKACIJSKE STRATEGIJE

Kadar uporabljamo nek jezik, celo svojega maternega, včasih ne moremo najti besed, s katerimi bi izrazili, kar želimo povedati ali napisati. Drugokrat ugotovimo, da ljudje govorijo prehitro in jim ne moremo slediti ali da morda nismo prepričani, da smo jih razumeli ali so drugi razumeli nas. To se seveda lahko zgodi pogosteje, kadar se učimo tujega jezika. V vseh teh primerih lahko, namesto da utihnemo in nas „zgrabi panika“, uporabimo različne *strategije*, s katerimi bomo kos problemu: če ne poznamo točne besede, lahko na primer uporabimo sinonim ali parafrazo, ljudi lahko prosimo, naj ponovijo, razložijo ali govorijo bolj počasi; ali lahko prosimo za pomoč pri izgovorjavi, besedah ali slovnici.

Na teh straneh boš našel seznam uporabnih *strategij*, ki bi jih morda želel preizkusiti, ko imaš težave v medkulturni komunikaciji. Od časa do časa si oglej ta seznam in zabeleži strategije, ki si jih preizkusil. Označi, kateri jezik si uporabljal (N = nemščina, S = slovenščina, I = italijanščina, A = Angleščina ... i.t.d.) in označi situacijo, ki te je spodbudila k uporabi te strategije.

- Predstavljal si, da moraš v italijanski trgovini kupiti telefonsko kartico, pa ne poznaš pravega izraza. Če bi uporabil opis, kot „un pezzo di plastica per il mio telefonino“, bi lahko svojo strategijo opisal takole:

Moje komunikacijske strategije	Jezik	Kontekst uporabe
Uporabljam opise ali definicije.	I	Pri nakupovanju telefonske kartice v italijanski trgovini: „un pezzo di plastica per il mio telefonino“

- Ali pa si predstavljal, da nemški prijatelj ali prijateljica po telefonu govori prehitro. Če ga/jo prosiš, naj govori bolj počasi, bi lahko svojo strategijo zabeležil takole:

Moje komunikacijske strategije	Jezik	Kontekst uporabe
Svojega partnerja prosim, naj mi pomaga	N	Pri telefonskem pogovoru z Guntherjem: „Könntest du bitte etwas langsamer sprechen?“ in „Entschuldigung, das habe ich jetzt nicht verstanden.“

Ko v Prvem delu CROMO – razdelek 1 (na strani 9) razmišljaš o medkulturnih izkušnjah, se morda spomniš komunikacijskega problema in kako si se odzval nanj, tj. strategij, ki si jih uporabil. V tem primeru se vrni na te strani in zabeleži svoje strategije ter kontekst, v katerem si jih uporabil.

Nazadnje: te strani ne vsebujejo celotnega seznama strategij. V praznih prostorčkih lahko dodaš svoje lastne strategije in si tako ustvarjaš svojo lastno podatkovno bazo strategij. Ne pozabi svoje podatkovne baze primerjati s svojimi prijatelji – lahko odkriješ še druge koristne načine obvladovanja komunikacijskih problemov!

Moje komunikacijske strategije	Jezik	Kontekst uporabe
1. Če ne poznam točne besede, uporabim bolj splošen izraz, (npr. <i>cvetlica</i> namesto <i>bršljanika</i>).		
2. Uporabim sinonim ali besedo z nasprotnim pomenom (npr. <i>zelo majhen</i> namesto <i>drobčen</i> ; <i>ne globok</i> namesto <i>plitev</i>).		
3. Uporabljam definicije ali opise (npr. <i>oseba, ki ti striže lase</i> , namesto <i>frizer, je kot zelo visoka stavba</i> namesto <i>nebotičnik</i>).		
4. Uporabljam primere namesto splošnih kategorij (npr. <i>srajce, kavbojke, krila, suknjiči ...</i> namesto <i>oblačila</i>).		
5. Sogovorniku povem, da česa ne razumem ali ne znam povedati.		
6. Prosim ga, naj nekaj pove v tujem jeziku.		
7. Partnerju povem, da ga nisem razumel.		
8. Prosim ga, naj mi pomaga tako, da <ul style="list-style-type: none"> - ponovi, - govori počasneje, - razloži, - mi pove primer. 		
9. Vprašam ga, ali me je razumel.		
10. Ponovim, kar sem slišal in prosim sogovornika, naj to potrdi (npr. <i>Torej praviš, da ... kajne?</i>).		

Moje komunikacijske strategije	Jezik	Kontekst uporabe
<p>11. Sogovorca prosim, naj me po potrebi popravi.</p>		
<p>12. Pogovor skušam obdržati odprt, pokazati zanimanje in spodbujati sogovornika k sodelovanju, npr. tako, da</p> <ul style="list-style-type: none"> - zastavljam vprašanja, - vračam njegovo vprašanje (<i>npr. Kaj pa ti?</i>), - komentiram (<i>npr. To je zanimivo ... Res?</i>) in z vzkliki (<i>npr. Joj, kakšna škoda! Prav zares!</i>). 		
<p>13. Uporabljam nebesedni jezik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gibe, <i>npr. pokažem na stvari,</i> - mimiko, - očesni stik itd. 		
<p>14. Uporabljam taktiko pridobivanja časa (<i>npr. Mmm ..., No ..., Razumem ...</i>).</p>		
<p>15. Se opravičim, če sem morda rekel kaj narobe in morda sogovorca</p> <ul style="list-style-type: none"> - prosim naj pojasni ali razloži, - vprašam, kaj bi bil moral reči. 		
<p>16. Skušam se prilagoditi jezikovni ravni svojega sogovorca, npr. tako, da</p> <ul style="list-style-type: none"> - govorim počasneje, ponavljam ali navajam primere; - sprašujem, ali je razumel. 		

Moje komunikacijske strategije	Jezik	Kontekst uporabe
17. Zapomnim si besede in izraze, ki jih uporabljajo drugi in jih poskušam uporabljati.		
18. Preverjam odzive drugih, kadar se odločim, da bom uporabil nove besede ali izraze.		
19. Preverim, ali je bil moj vtis dogodka ali moje „branje“ dokumenta primerno oziroma pravilno.		
.....		
.....		
.....		
.....		

TRETJI DEL: KAJ SE UČIMO ...

MOJA MEDKULTURNA ZMOŽNOST

Ko zboljšujemo svojo medkulturno zmožnost, si izoblikujemo nova *prepričanja* in *odnose* tako do naše lastne kulture kakor do drugih kultur. Uvidimo na primer, da tisto, kar je »naravno« in »pravilno« za nas, morda ni tako v drugih kulturah, in sčasoma začnemo sprejemati dejstvo, da obstajajo razlike. Hkrati z novimi medkulturnimi izkušnjami razvijamo nove veščine in strategije za spoprijemanje z zahtevami medkulturnega sporazumevanja. Izostrimo, denimo, svojo zmožnost opazovanja ljudi in dogodkov, tako da iz njih razberemo več informacij ter se ne zatekamo k stereotipom in »prehitrim sklepanjem«.

Na naslednjih straneh boste lahko ocenili, kako se vaša *prepričanja/odnosi* in vaše veščine/strategije sčasoma spreminjajo, če boste pri vsaki trditvi izbrali in označili ustrezni kvadratke:

☐	☐	☐	☐	☐
<i>ne,</i> <i>še ne</i>		<i>da,</i> <i>a nisem</i> <i>prepričan</i>		<i>da,</i> <i>zagotovo</i>

Ne »rešite« vseh strani naenkrat in tudi ne enkrat samkrat. Od časa do časa jih znova preberite in znova ocenite svoja stališča. Ko boste na primer v Prvem delu (razdelek 1) listovnika CROMO (na strani x) razmišljali o svojih medkulturnih izkušnjah, boste morda ugotovili, da so se vaša *stališča* in *odnosi* zaradi določene izkušnje spremenili in/oz. da boste odslej naprej uporabljali druge *veščine* in *strategije* in tako v podobni situaciji reagirali na drugačen način. Če je temu tako, se vrnite tudi na naslednje strani in označite kvadratke ob ustreznih trditvah.

Če želite, lahko zabeležite tudi datum vsakega zapisa.

Datum 1: Datum 2: Datum 3: Datum 4:

TRETJI DEL: KAJ SE UČIMO ...

Občutljivost za »kulturo« – Zaznavanje podobnosti in različnosti – Priznavanje drugih	
Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ se moram zavedati lastne kulture, da bi lahko razumel drugo</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ zaznavati podobnosti in različnosti znotraj moje lastne kulture</p> <p><i>npr. ljudje se razlikujejo po starosti, spolu, osebnosti, spolni umerjenosti, kulturnem zaledju, narodnostnem izvoru, prepričanju in vrednotah</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ začnjam razumeti neko kulturo (vključno svojo lastno) z opazovanjem njenih najbolj »vidnih« značilnosti,</p> <p><i>npr. kako ljudje jedo, pijejo, se oblačijo, se učijo, delajo</i></p> <p>toda nato moram odkriti tudi njene »skrite« razsežnosti</p> <p><i>npr. kako ljudje razmišljajo in čutijo</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ zaznavati podobnosti in različnosti med svojo lastno in drugo kulturo</p> <p><i>npr. ko gledam fotografije, film, poslušam poročila, berem elektronska sporočila, študiram književno besedilo</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p> <p>■ opaziti načine, kako zaznavam pripadnike druge kulture, in načine, kako zaznavajo oni mene</p> <p><i>npr. ko grem na potovanje v tujino, ko srečam tujce v svoji domovini</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p> <p>■ opaziti, kako reagiram na zaznavo razlik</p> <p><i>npr. nekaj, kar opazim in se mi morda zdi »čudno«, v meni vzbudi radovednost, me preseneti, spravi v zadrego, razveseli, vznejevolji, razjezi...; nekaj »drugačnega« lahko vpliva na mojo interakcijo z drugimi, me npr. spodbudi, da govorim več ali manj, postavljam vprašanja, se izogibam stiku, se postavim v obrambni položaj...</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

Strpnost – Sprejemanje – Spoštovanje	
Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ je vsaka kultura za njene pripadnike tako »naravna« in »pravilna«, kot je moja zame – nobena kultura ni »boljša« od druge</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p> <p>■ si to, kar vidim, lahko napačno razlagam – in tudi drugi si lahko to, kar jaz počnem ali rečem, razlagajo napačno, tj. lahko delam napačne »kulturne predpostavke«</p> <p><i>npr. Morda mislim, da je barva ženskih poročnih oblek povsod bela. Pa ni, v Indiji je rdeča. Lahko mislim, da je nekdo jezen name, čeprav v resnici ta oseba vedno, kadar o čem diskutira, govori naglas.</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ identificirati in uporabljati vire informacij o drugi kulturi pred medkulturno izkušnjo, med njo in po njej</p> <p><i>npr. z načrtovanjem potovanja v tujino; s postavljanjem vprašanj med pogovorom; z refleksijo o nekem dogodku in pridobitvijo dodatnih informacij</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ se moram zavedati stereotipov in moram vsakega človeka videti kot posameznika, ki lahko ima ali pa tudi ne značilne poteze svoje kulture (tj. znotraj vsake kulture obstajajo razlike)</p> <p><i>npr. Nimajo vsi Italijani radi opere ali špagetov!</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ »zadržati svojo presojo« ljudi in situacij, dokler o njih ne izvem več</p> <p><i>npr. s poslušanjem in opazovanjem tega, kar ljudje rečejo in naredijo; tako, da jih primerjam z drugimi ljudmi iz iste kulture, ki jih poznam; tako, da jih pobliže spoznam</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ se moram naučiti prenašati negotovost, tj. ljudi in situacije, ki so mi tuje in jih težko razumem, ter obvladati stres, ki ga to lahko povzroči</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ nadaljevati komunikacijo s pripadniki druge kulture, četudi ne razumem povsem pomena tega, kar govorijo ali počno</p> <p><i>npr. s postavljanjem vprašanj o tem, česar ne razumem; s tem, da se opravičim za svoje neprimerno vedenje oz. ravnanje in vprašam, kaj bi bilo prav v tisti situaciji narediti; s tem, da jasneje pokaže, kaj so moje navade in običaji</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

TRETJI DEL: KAJ SE UČIMO ...

Fleksibilnost – Mediacija – Empatija	
Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ se moram naučiti, kako postavljati in preverjati domneve o tem, kaj je primerno reči ali storiti v določeni situaciji</p> <p><i>npr. kako začeti in končati razpravo, kako sodelovati v pogovoru, kako doseči soglasje v skupini</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ izluščiti »pravila«, ki veljajo za določeno situacijo, na osnovi izkušnje in premisleka o njej</p> <p><i>npr. s tem da zaznam, kaj se govori oz. naredi v določenem kontekstu, to preskusim v podobnem kontekstu in ocenim, kako koristno je bilo</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ je pomembno razviti fleksibilnost, tj. odzivati se na različne situacije na primerne načine</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ »se pogajati« z drugimi o tem, kaj je v določeni situaciji najprimernejše ravnanje</p> <p><i>npr. s tem, da jasno prepoznam jezikovne in komunikacijske težave (tako svoje kot drugih ljudi); s tem, da se prilagodim jezikovni ravni sogovornika; tako, da ga prosim za pomoč, razlago, pojasnilo, ponovitev, navedbo primerov in da enako zanj storim tudi jaz; z dajanjem in sprejemanjem povratne informacije med pogovorom; z dogovorom o »pravilih« interakcije</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>
<p>■ je pomembno upoštevati zorni kot sogovornika in tako postaviti skupni temelj za interakcijo</p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>	<p>■ se postaviti na sogovornikovo stališče in gledati z njegovega zornega kota ter razviti do njega empatijo, tj. misliti in čutiti, kot misli in čuti on</p> <p><i>npr. s tem, da pokažem zanimanje za sogovornikove misli in čustva; s tem, da pozorno opazujem njegovo ravnanje in odzive in prepoznavam implicitna čustva; s tem, da ga vprašam o njegovih čustvih in jih upoštevam v interakciji z njim</i></p> <p style="text-align: center;">☐ ☐ ☐ ☐ ☐</p>

Fleksibilnost – Mediacija – Empatija	
Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ moram poznati in uporabljati strategije, s katerimi se bom spoprijel z zahtevami medkulturnih srečanj, ter jih po potrebi spremeniti</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>	<p>■ spremljati in oceniti svoje strategije zaznavanja in pogajanja ter ovrednotiti, kako koristne so bile v resničnih situacijah,</p> <p><i>npr. s tem, da preverim odzive drugih, če kaj rečem ali naredim na drugačen način; s tem, da preverim, ali je bila moja interpretacija nekega dogodka ali dokumenta ustrezna.</i></p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>

Upoštevanje – Integracija	
Verjamem, da ...	Znam ...
<p>■ lahko kot posameznik in kot član skupine prispevam k pozitivni medkulturni komunikaciji</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>	<p>■ pomagati ljudem iz moje lastne kulture razumeti in interpretirati drugo kulturo in, obratno, pomagati ljudem iz druge kulture, kako se približati moji kulturi,</p> <p><i>npr. z interpretiranjem, prevajanjem, razlaganjem, pojasnjevanjem, primerjanjem; z jasnim prikazom razlik v sistemih vrednot, pri čemer ljudem iz različnih kultur pomagam primerjati (in po možnosti izoblikovati skupna) stališča.</i></p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p> <p>■ taktno reševati konflikte med različnimi prepričanji in sistemi vrednot, tako da pokažem spoštovanje do drugih, ne da bi se odpovedal svojim</p> <p style="text-align: center;">□ □ □ □ □</p>

Prispevki

Usmerjevalna skupina

Slovenija: Viljana Lukas, Bronka Štraus, Mirko Zorman

Avstrija: Hanspeter Huber, Gunther Abuja, Anita Keiper

Italija: Francesca Brotto, Marilena Nalesso, Primož Strani, Walter Cristofolotti

Delovna skupina

Slovenija: Neva Šečerov, Sergio Crasnich, Mirko Zorman, Katja Pavlič Škerjanc

Austria: Ferdinand Stefan, Eva Wieser-Krainer, Michaela Prasenc, Britta Kendi, Wilfried Gamnig

Italija: Maria Cristina Berger, Luciano Mariani, Marilena Nalesso, Primož Strani

Vključeni učitelji

Slovenija: Breda Arnejšek, Barbara Debeljak, Mojca Fink, Pia Lešnik-Bučar, Neda Pavlin, Francisco Xavier Tardio Gaston, Elizabeta Šušmelj Vidovič, Sonja Trškan, Vida Vidmar, Neda Zorman, Mojca Žerjal Kraševc, Natali Žlajpah

Avstrija: Eva Wieser-Krainer, Michaela Prasenc, Britta Kendi, Wilfried Gamnig

Italija: Miletić Tatjana, Posega Lara, Melita Valič, Lucia Bartolotti, Irma Marin, Adriana Sulli, Ignazia Galati, Maria Luisa Santarossa, Maria Cristina Berger, Antonia Teresa Scricchiola, Di Marco Loredana

Vključene šole

Slovenija: Gimnazija Koper; Gimnazija Poljane, Ljubljana; Ginnasio Gian Rinaldo Carli, Capodistria; Šolski center Rudolfa Maistra, Kamnik; Gimnazija Jesenice, Srednja šola za elektrotehniko in računalništvo, Ljubljana

Avstrija: Europagymnasium Klagenfurt; BG und BRG für Slowenen, Klagenfurt; BG, BRG St. Martin, Villach

Italija: Liceo.Sc. "Prešeren", Trieste; Lic.Ling. "Petrarca", Trieste; Lic.Sc. "Copernico", Udine; Lic. Sc. "P.Diacono", Cividale del Friuli

C R O M O

Ta Čezmejni modul k evropskim jezikovnim listovnikom (po angleškem naslovu Crossborder Module for European Language Portfolios kratko poimenovan z akronimom CROMO) je nastal, kjer se stikajo Avstrija, Italija in Slovenija, na kraju, kjer so medkulturna in jezikovna vprašanja del intelektualnega, političnega in vsakdanjega življenja že številnih generacij. Zasnoval, razvil in spisal ga je tim avtorjev, ki so doma na tem evropskem stičišču kultur. CROMO je rezultat skupnega dela piscev in njihovih partnerskih institucij, ki so jim pomagali in jih podpirali učitelji in dijaki s teh območij.

CROMOv glavni namen je pomagati dijakom pri „branju“ in razmišljanju o njihovih medkulturnih izkušnjah in odkrivati več njihovih pomenov, medtem ko se vse bolj zavedajo nekaterih širših vprašanj v zvezi s tem. Dijakom pomaga krepiti njihov medkulturni in komunikacijski potencial. CROMO za ta namen medkulturna vprašanja povezuje z metakognicijo in na ta način krepi obe področji in oba pojma.

CROMO – NJEGOV NAMEN

Kot orodje za delo v razredu je CROMO namenjen izboljšanju vrednosti obstoječih državnih listovniških gradiv, povezoval pa bo tudi šole, ki uporabljajo Evropski jezikovni listovnik. Njegov glavni namen je ponovno ovrednotiti medkulturne in medregionalne izkušnje in razviti jezikovne strategije ter kompetence tistih, ki se učijo jezikov.

Glede na to, da ima CROMO korenine v južni Avstriji, severovzhodni Italiji ter na severu in zahodu Slovenije, od tod prihaja tudi večina praktičnih primerov, vendar je mogoče večino tu predstavljenih dejavnosti koristno izpeljati tudi v drugih evropskih državah ali regijah EU, kjer se pojavljajo podobne (ali pa tudi čisto drugačne) obmejne situacije.

CROMO naj bi nudil fleksibilno podporo petnajstletnim in starejšim učencem v njihovih različnih potrebah po komunikaciji in v njihovih medkulturnih interesih.

CROMO – STRUKTURA IN VSEBINA

CROMO sestavljajo trije glavni deli, ki so razdeljeni v šest medsebojno povezanih razdelkov z vrsto učnih situacij. Razdelki se lahko uporabljajo ločeno in ob različnem času – na primer, ko učenci želijo dopolnjevati ali spreminjati svoje prejšnje izjave.